

Domsagohistorik

Jakobsbergs tingsrätt

Text: Elsa Trolle Önnerfors

Tings- och rådhusinventeringen 1996 - 2007

Eva Löfgren
Ylva Blank
Henrik Borg
Elsa Trolle-Önnerfors
Johanna Roos

Jakobsbergs tingsrätt

Södra Roslags domsaga

Sotholms, Svartlösa och Öknebo härad bildade en gemensam domsaga med Danderyds, Värmdö och Sollentuna härad i slutet av 1600-talet. 1681 bröts Värmdö ut ur domsagan och i dess ställe kom Seminghundra och Vallentuna härad. Bytet gick emellertid tillbaka åtta år senare (1689). Samtidigt tillkom Ärlinghundra, Åkers, Bro och Håbo härad till domsagan. Däremot bröts Sotholm, Svartlösa och Öknebo loss och bildade en egen jurisdiktion (Sotholms, Svartlösa och Öknebo härad, se Södertörns domsaga).¹

Nästa judiciella förändring ägde rum 1715 då Bro och Håbo bröts ut ur domsagan. Samtidigt tillkom Långhundra, Seminghundra och Vallentuna. Fyra år senare, 1719, fördes dessutom Färentuna härad över till jurisdiktionen. Färentuna hade tidigare utgjort en egen domsaga under namnet Svartsjö län. Området tillhörde fram till 1719 änkedrottning Hedvig Eleonoras livgeding. 1771 bröts Färentuna ut ur domsagan för att tillsammans med Långhundra, Seminghundra och Ärlinghundra härad bilda en ny jurisdiktion under namnet Stockholms läns västra domsaga.² 1844 skedde ännu en judiciella reform inom de båda aktuella domsagorna då Färentuna återfördes till sin gamla domsaga i utbyte mot Vallentuna härad (Långhundra, Seminghundra samt Ärlinghundra, se Norrtälje och Sollentuna tingsrätt).³ Kvar i domsagan var alltså Åker, Värmdö, Danderyd, Sollentuna och Färentuna (Färentuna härad, se Sollentuna tingsrätt. Värmdö skeppslag, se Nacka tingsrätt Åker och Danderyds skeppslag, se Södra Roslags tingsrätt).

Sollentuna härad

Barkaby omnämndes som tingsplats för Sollentuna härad för första gången på 1670-talet, och från 1689 var byn häradets ordinarie tingsställe. Tingshuset låg i vinkel mot gästgiveriet vid torget i Barkaby. Vid torget passerade även landsvägen mellan Stockholm och Enköping/Bergslagen. De båda nuvarande byggnaderna vid torget uppfördes troligen under första hälften av 1700-talet, även om vissa försäkringshandlingar ville datera tingshusets byggnadsår till 1776. Tingshuset var en envåningsbyggnad i trä med inredd vind. Sadeltaket var valmat och brutet. Den övre delen av taket var täckt med plåt och den nedre delen med tegel. Tidigare fanns även ett häradsfängelse vid torget, men denna byggnad är numera riven.⁴ Sista tinget i Barkaby hölls vintern 1905. Under 1906 hölls häradsrätten sina förhandlingar i provisoriska lokaler i Sundbyberg. I januari 1907 kunde dock det nya tingshuset i Haga tas i bruk (se nedan).⁵

Södra Roslags domsaga i slutet av 1800-talet och början av 1900-talet

Domsagan erhöll omkring 1870 den officiella beteckningen Södra Roslags domsaga. Sollentuna och Färentuna slogs samman till ett gemensamt tingslag från och med 1907.

---

¹ Almquist, 1954, s 90.

² K.Br. den 30/4 1770 (Almquist, 1954, s 90).

³ K.Br. den 5/3 1836 (Almquist, 1954, s. 90). Anledningen till att det tog åtta år innan reformen genomfördes var att man ville vänta till dess att de båda dåvarande häradshövdingarna avgått.

⁴ Källman, 1991, s. 150ff; Nordström, 1964, s. 30.

⁵ *Busstur Barkaby flygfält-Barkaby torg* (underlag till bussguidning) (otryckt manuskript i arkivlådan), s. 23f.

Samma år placerades det gemensamma tingsstället till Haga där ett nytt tingshus uppförts under åren 1905 till 1906.⁶

Domsagans arbetsbelastning var stor och detta ledde till att domsagan delades från och med 1916. Sollentuna och Färentuna bildade då en egen jurisdiktion under benämningen Sollentuna och Färentuna härads domsaga (Sollentuna och Färentuna härads domsaga, se Solna tingsrätt). Båda domsagorna hade kvar Haga som tingsställe.⁷ Efter domsagoregleringen använde både Södra Roslags domsaga och Sollentuna och Färentuna häradsdomsaga tingshuset i Haga. Södra Roslags domsaga ville dock inte ge den nybildade domsagan så mycket utrymme. Inte ens häradshövdingen fick ett eget tjänsterum i tingshuset! Det fanns planer på att bygga till tingshuset, men detta visade sig bli dyrt. Dessutom ville man avvakta eventuella framtida judiciella reformer som skulle kunna påverka domsagornas storlek.⁸ Men reformerna lät dock dröja på sig. Dessutom ogillade Byggnadsstyrelsen en tillbyggnad av huset eftersom man ansåg att en sådan skulle förstöra den parkmiljö där tingshuset låg. Av samma anledning ville man förhindra uppförandet av ett nytt tingshus på samma plats. Helst såg man att de både domsagorna skaffade sig nya lokaler på annat håll.⁹

Utvecklingen under andra hälften av 1900-talet

Från slutet av 1940-talet hade den offentliga sektorn, och därmed kommunerna, fått allt fler uppgifter: skolan hade byggts ut, socialvården och bostadsbyggandet likaså, för att inte glömma all teknisk service i form av el, avlopp och vatten. I början av 1950-talet genomfördes den så kallade storkommunreformen, och de allra minsta kommunerna försvann. Syftet med reformen var skapa logiska och rationella kommunindelningar. De borgerliga kommunerna skulle vara så pass stora att de kunde erbjuda den service som samhället kunde förvänta sig. Även domsagoindelningen påverkades av kommunförändringarna och rationaliserades. Domkretsarna blev betydligt större än vad de hade varit tidigare.¹⁰ Lokalbristen i Haga tingshus avhjälpes till en viss del då Södra Roslags domsaga flyttade in i sina nya lokaler inne i Stockholm i augusti 1951 (Södra Roslags domsaga, se Södra Roslags tingsrätt).

Ytterligare kommunreformer genomfördes på 1960- och 70-talen, då bland annat det gamla stadsbegreppet försvann. 1965 förstatligades rådhusrätterna, och i början av 1970-talet trädde den nya underrättsreformen i kraft. Häradsrätterna och rådhusrätterna försvann och ersattes av tingsrätter. Tingshusbyggnadsskyldigheten upphörde vid samma tidpunkt. 1971 bilades Sollentuna och Färentuna tingsrätt. Tingsstället och kansliet låg liksom tidigare i Haga. Vad gällde domsagans omfattning hade dock vissa förändringar ägt rum. Sundbybergs stad hade överförts från Sollentuna och Färentuna domsaga till Solna domsaga från och med 1967. Upplands-Bro kommun hade tidigare legat under Uppsala läns södra domsaga (Trögds tingslag i Uppsala läns södra domsaga, se Enköpings tingsrätt).¹¹ 1969 beslutades emellertid att Upplands-Bro skulle överföras från Uppsala län till Stockholms län i samband med

⁶ Bihang till SFS 1906 nr 50.

⁷ SFS 1915:348.

⁸ Kjellvard, 1970, s. 43ff.

⁹ Kjellvard, 1970, s. 63ff.

¹⁰ Från och med 1952 ingick följande område i Södra Roslags domsaga: Ljusterö, Österåkers, Värmdö, Djurö, Gustavbergs och Boo landskommuner, Stocksunds, Danderyds och Täby köpingar samt Djursholms, Lidingö och Vaxholms städer (SFS 1950:442).

¹¹ Jfr SFS 1950:443.

underrättsreformen.¹² I judiciellt hänseende lades kommunen från och med 1971 under Sollentuna och Färentuna domsaga.¹³

Från och med 1977 bröts Järfälla och Upplands-Bro kommuner ut och bildade en egen jurisdiktion. Den nya tingsrätten fick namnet Jakobsbergs tingsrätt.¹⁴ Tingsstället och kansliet placerades i de centrala delarna av Jakobsberg, inte långt ifrån järnvägsstationen, i ett område som uppförts på 1950- och 1960-talen. Domstolslokalerna var mellan åren 1977 och 1992 inrymda i det så kallade "Posthuset" vid Riddarplatsen. "Posthuset", som tagits i bruk 1970 (arkitekt Nils Rasing), var ett högt punkthus som även inrymde lokaler för kommunens verksamhet samt, till en början, bostadslägenheter. Idag är lägenheterna ombyggda till kontor.¹⁵ I juni 1992 flyttade tingsrätten till nybyggda lokaler i ett kontorshus på Ynglingavägen ("Blå huset"). Huset hade uppförts under åren 1991-1992 (arkitekt var Lars Strömberg).

Litteratur

Almquist, Jan Eric *Lagsagor och domsagor i Sverige med särskild hänsyn till den judiciella indelningen, Del 1*, Stockholm 1954

Källman, Rolf – Nygren, Ann-Sofie *Järfälla kulturhistoriska miljöer*, Stockholm 1991

Kjellvard, Henry *Två tingshus. En krönika om två häradsrätter och tre skeppslag*, Stockholm 1970

Nordström, Alf "Hund, hundare, härad och skeppslag", I: *Stockholms län 1714-1964*.

Minnesskrift utgiven av Stockholms läns kulturminnesråd, Stockholm 1964

---

¹² Kungl. Maj:ts beslut den 24/10 1969.

¹³ Koncept den 25/9 1970 från Justitiedepartementet till Svea hovrätt beträffande ändrad judiciell indelning i Stockholms län (Dnr 400/67, 1078/67, 1636/67 samt 1800/70 (delvis). Sollentuna och Färentuna domsaga omfattade från och med 1971 Ekerö, Järfälla, Sollentuna och Upplands-Bro kommuner i den omfattning som kommunerna hade 1971. Se även SFS 1973:740.

¹⁴ SFS 1975:1284. Se även SFS 1982:996.

¹⁵ Källman, 1991, s. 111ff.